

UCHWAŁA

Dnia 12 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Szanciło

SSN Mariusz Łodko

w sprawie z powództwa Zarządcy F. [...] S.A. w restrukturyzacji w W.
przeciwko M. P.

przy udziale interwenienta ubocznego po stronie powodowej W. H.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 12 stycznia 2022 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w [...]

postanowieniem z dnia 28 czerwca 2021 r., sygn. akt I ACa [...],

"Czy zawarcie przez spółkę akcyjną umowy, w której poręcza ona zobowiązanie małżonki członka zarządu tej spółki, w przypadku istnienia ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej pomiędzy członkiem zarządu a małżonką, objęte jest dyspozycją art. 15 § 1 k.s.h.?"

podjął uchwałę:

Zawarcie przez spółkę akcyjną umowy poręczenia za dług małżonka, pozostającego z członkiem zarządu tej spółki w ustroju wspólności ustawowej, wymaga zgody walnego zgromadzenia (art. 15 § 1 k.s.h.).

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z 28 czerwca 2021 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które wystąpiło w sprawie z powództwa Zarządcy F. S.A. w restrukturyzacji w W. przeciwko M. P. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, w którym strona powodowa poddała się egzekucji ze stosunku poręczenia, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem z 26 marca 2018 r.

W dniu 4 października 2017 r. powodowa spółka poręczyła pozwanemu za dłużników J. D. i I.D. dług wynikający z umowy pożyczki z 4 października 2017 r. W chwili udzielenia poręczenia dłużnik osobisty J. D. pełnił funkcję członka zarządu powodowej spółki. Walne zgromadzenie powódki nie wyrażało zgody na poręczenie za zobowiązania J.D.

Wyrokiem z 4 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w W. pozbawił wykonalności przedmiotowy tytuł wykonawczy w części dotyczącej kwoty 450 000 zł (pkt I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt III).

Powyższy wyrok w części, tj. co do punktów II i III, zaskarżyła apelacją powódka, zarzucając m.in. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 15 § 1 w zw. z art. 17 § 1 k.s.h. przez błędną wykładnię zwrotu „na rzecz” i uznanie, że wyrażenie to dotyczy jedynie osób literalnie wymienionych w art. 15 § 1 k.s.h. Podniosła zatem, że nie jest zasadny pogląd, iż zawarcie umowy poręczenia z małżonkiem członka zarządu spółki kapitałowej – gdy pomiędzy małżonkami panuje ustrój małżeńskiej wspólności majątkowej – nie jest zawarciem umowy na rzecz członka zarządu, albowiem wskazane pojęcie należy interpretować szerzej, ustalając beneficjenta rzeczywistego umowy zawartej bez zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy, którym w takim przypadku jest członek zarządu spółki, a co skutkowało błędnym uznaniem, iż umowa poręczenia z 4 października 2017 r. została ważnie zawarta na rzecz I. D.

Podczas rozpoznawania apelacji Sąd *ad quem* powziął wątpliwość wyrażoną w zagadnieniu prawnym przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 15 § 1 k.s.h. zawarcie przez spółkę kapitałową umowy kredytu, pożyczki, poręczenia lub innej podobnej umowy z członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurentem, likwidatorem albo na rzecz którejkolwiek z tych osób, wymaga zgody zgromadzenia wspólników albo walnego zgromadzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Punktem wyjścia do podjęcia dalszej analizy – w kontekście okoliczności faktycznych rozpoznawanej sprawy – powinno być jednoznaczne określenie zakresu pojęcia „na rzecz którejkolwiek z tych osób”, albowiem umowa poręczenia (a jej dotyczy pytanie prawne) została wprost wymieniona w powyższym przepisie.

W nauce prawa dostrzeżono problem „pozycjonowania” umów zawieranych przez spółkę z małżonkiem funkcjonariusza z perspektywy stosowania art. 15 § 1 k.s.h. W tym względzie można wyróżnić dwa stanowiska. Pierwsze zakłada, że wskazany przepis może mieć zastosowanie do umów zawieranych przez spółkę z małżonkiem funkcjonariusza, gdy stwierdza się, że rzeczywistym beneficjentem takiej umowy jest funkcjonariusz (szerokie rozumienie zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz”). W ramach drugiego stanowiska zaznacza się, że zawarte w tym przepisie wskazanie, iż obowiązek uzyskania zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) obejmuje umowy zawarte przez spółkę kapitałową „na rzecz” członka zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurenta i likwidatora odnosić należy wyłącznie do umów o świadczenie na rzecz osoby trzeciej, w rozumieniu art. 393 k.c., gdy podmiotem uprawnionym na jej mocy jest ów funkcjonariusz (wąskie rozumienie zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz”). W rezultacie, art. 15 § 1 k.s.h. może mieć zastosowanie do umów zawieranych przez spółkę z małżonkiem funkcjonariusza, ale tylko wówczas, gdy umowa przewiduje, że spółka będzie świadczyć na rzecz jej funkcjonariusza.

Judykatura z kolei, choć nie zawsze w bezpośredni sposób, opowiedziała się za szerokim rozumieniem zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz”.

W wyroku z 7 lutego 2019 r., (II CSK 8/18, niepubl.) Sąd Najwyższy wskazał na konieczność wykładania art. 15 § 1 k.s.h. przez nadanie priorytetowego znaczenia argumentom funkcjonalnym. Zaznaczono, że idea tego rozwiązania wyraża się w zapewnieniu wspólnikom kontroli nad prawnymi czynnościami spółki, które powodują faktyczne lub potencjalne zaangażowanie jej środków w interesie oznaczonej grupy osób (członków zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurentów lub likwidatorów), oraz zapewnia ochronę interesów spółki i wspólników. Stąd też należy przyjmować, że pojęcie "inna podobna umowa" obejmuje wszelkie umowy, do których istoty należy transfer środków ze spółki do majątku osób należących do podmiotowego kręgu wyznaczonego treścią art. 15 § 1 k.s.h., na ich rzecz, albo udzielania im zabezpieczeń (z wyjątkiem zabezpieczeń rzeczowych). Sąd Najwyższy zwrócił również uwagę, że dyspozycją tego przepisu objęte są umowy zawarte z funkcjonariuszami spółki kapitałowej albo "na rzecz takiej osoby", a więc gdy rzeczywistym beneficjentem umowy jest funkcjonariusz spółki, mimo że formalnie umowę zawarto z innym podmiotem. W rezultacie, obowiązkiem uzyskania zgody zgromadzenia wspólników objęte jest poręczenie udzielane przez spółkę z o.o. małżonce członka rady nadzorczej tej spółki (i będącego jednocześnie jedynym wspólnikiem w spółce z o.o.).

Podobnie, w wyroku z 7 marca 2017 r. (II CSK 349/16, OSNC 2018, nr 1, poz. 9) Sąd Najwyższy wskazał na zasadność wykorzystywania argumentów funkcjonalnych przy wykładni art. 15 § 1 k.s.h. Nawiązując do wcześniejszego swojego orzecznictwa podkreślił, że celem tego przepisu jest doprowadzenie do sytuacji, w której wspólnicy (akcjonariusze) uzyskają możliwość przeprowadzenia weryfikacji stosunków umownych zawieranych przez spółkę kapitałową. W ten sposób mogą oni ograniczać ryzyko zawierania przez spółkę umów, na mocy których funkcjonariusze spółki wskazani w art. 15 § 1 k.s.h. uzyskują jednostronne korzyści prawne. Dotyczy to nie tylko umów zawieranych przez spółkę bezpośrednio z funkcjonariuszami, ale także o umowy zawierane z osobami trzecimi, jeżeli ich rzeczywistym beneficjentem jest funkcjonariusz spółki.

Z kolei w wyroku Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., (V CSK 598/17, niepubl.), opisując różnorodne stosunki umowne nawiązywane przez spółkę, które podpadają pod zakres art. 15 § 1 k.s.h., zwrócono uwagę, że dla zastosowania tego przepisu fundamentalne znaczenie ma nie tylko, kto zawiera umowę ze spółką, ale również okoliczność, kto jest beneficjentem takiej umowy. Zwrot „na rzecz” zastosowany w art. 15 § 1 k.s.h. wskazuje, że obowiązek uzyskania zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) obejmuje także umowy zawarte przez spółkę z osobami trzecimi, gdy przewidują one transfer środków spółki na rzecz funkcjonariusza spółki albo ustanowienie zabezpieczenia, które – przynajmniej pośrednio – wywierają jednostronne korzystne skutki dla osób wymienionych w tym przepisie (członek zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurent, likwidator spółki jest rzeczywistym beneficjentem umowy zawartej przez spółkę z osobą trzecią).

Dotychczasowa analiza prowadzi do wniosku, że właściwe jest przyjęcie szerokiego zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz” przez uznanie, że zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) wymaga zawarcie umowy przez spółkę kapitałową z osobą trzecią, gdy w oparciu o zróżnicowane okoliczności faktyczne i prawne stwierdza się, iż rzeczywistym beneficjentem takiej umowy jest członek zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurent, likwidator w spółce. Za takim podejściem przemawia kilka istotnych argumentów.

Po pierwsze, znaczenie mają wyniki wykładni funkcjonalnej. Przywołany przepis zmierza do zapewnienia ochrony interesu spółki kapitałowej przed niewłaściwym wykorzystywaniem przez funkcjonariuszy spółki przysługujących im kompetencji do jej reprezentowania. Członkowie zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, prokurenci i likwidatorzy mogą dążyć do realizacji swoich partykularnych interesów kosztem interesu spółki i jej wspólników (akcjonariuszy). Stąd też wprowadza się mechanizm ochronny interesu spółki i wspólników (akcjonariuszy) przez uzależnienie ważności umowy zawieranej z jej funkcjonariuszem lub na jego rzecz od uzyskania zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników). Wymóg pozyskania zgody

walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) na nawiązanie przez spółkę stosunku umownego, który w sposób bezpośredni lub pośredni rzutuje na sytuację funkcjonariusza, pozwala na przeprowadzenie przez akcjonariuszy (wspólników) oceny zasadności (równoważności) takiego działania spółki z punktu widzenia ochrony jej interesu. Przy tak postrzeganym celu art. 15 § 1 k.s.h. trudno znaleźć racjonalne uzasadnienie do wyłączenia spod wymogu pozyskania zgody walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenia wspólników) tych umów, które spółka kapitałowa zawiera z osobami trzecimi, ale korzyści z takiej umowy uzyskuje także funkcjonariusz spółki (jako rzeczywisty beneficjent).

Po drugie, przedstawiona powyżej wykładnia funkcjonalna nie prowadzi do wniosków, które w sposób oczywisty kolidują z wynikami wykładni językowej art. 15 § 1 k.s.h. W przepisie tym ustawodawca nie zawarł bezpośredniego wskazania, że dotyczy on tylko umów, o których mowa w art. 393 k.c. (czy też art. 392 k.c.), a jedynie użył ogólnego sformułowania „na rzecz”. Nawet wśród zwolenników aplikowania tego zwrotu wyłącznie do umów o charakterze *pactum in favorem tertii* stwierdza się, że taki wniosek wynika z podobieństwa konwencji językowej tego zwrotu do redakcji przyjętej na tle art. 393 k.c., a nie z bezpośredniego odwołania się do tego typu umów. Użyty zatem w art. 15 § 1 k.s.h. ogólny zwrot „na rzecz” wskazuje na możliwość jego wypełniania treściowego adekwatnie do potrzeb zapewnienia skutecznej realizacji *ratio* tego rozwiązania normatywnego. Zastosowanie zwrotów „inna podobna umowa” oraz „na rzecz” ma służyć elastycznemu wyznaczeniu zakresu stosowania tego przepisu.

Po trzecie, wskazano już, że wąskie podejście do wykładni zwrotu „na rzecz” będzie prowadziło do wyłączenia spod dyspozycji art. 15 § 1 k.s.h. licznych umów spółki z osobami trzecimi, które nie mają charakteru *pactum in favorem tertii*, ale prowadzą po pozyskiwaniu korzyści przez funkcjonariusza spółki. Tę słabość wykładni ściśle literalnej dostrzegają również jej zwolennicy i związku z tym wskazują, że w odniesieniu do tego typu umów właściwym mechanizmem ochrony powinna być konstrukcja obejścia prawa i wywodzona na tej podstawie sankcja nieważności bezwzględnej (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.). Wydaje się jednak, że kwalifikowanie zawieranych przez spółkę z osobami trzecimi umów przynoszących korzyść funkcjonariuszowi spółki jako przejawów obejścia prawa, jest niezwykle rygorystyczne. Zwrócić należy uwagę, że z art. 15 § 1 w zw. z art. 17 § 1 k.s.h. wynika, że ustawodawca nie zakłada *ab initio* sankcji nieważności bezwzględnej w odniesieniu do umów spółki, które prowadzą do (bezpośredniego lub pośredniego) uprzywilejowania jej funkcjonariusza. Wymaga natomiast przeprowadzenia weryfikacji tej czynności spółki przez walne zgromadzenia akcjonariuszy (zgromadzenie wspólników). Sankcjonowane jest dopiero zawarcie umowy z pominięciem lub wbrew woli akcjonariuszy (wspólników) wyartykułowanej w uchwale walnego zgromadzenia (zgromadzenia wspólników). Oznacza to, że w świetle art. 15 § 1 k.s.h. będą ważne umowy spółki, które

prowadzą do przyznania jej funkcjonariuszowi nieuzasadnionych korzyści, o ile na taką czynność zgodę wyraziło walne zgromadzenie akcjonariuszy (zgromadzenie wspólników). Szerokie podejście do wykładni zwrotu „na rzecz” z art. 15 § 1 k.s.h. pozwala więc na włączenie w sferę decyzji wspólników (akcjonariuszy) zróżnicowanych umów, które wprawdzie generują ryzyko uprzywilejowania bezpośredniego lub pośredniego funkcjonariusza spółki, ale równocześnie są (z różnych przyczyn) traktowane przez wspólników (akcjonariuszy) jako zgodne z ich interesem i interesem spółki.

Po czwarte, stosowanie argumentów funkcjonalnych przy określeniu zakresu znaczeniowego zwrotu „na rzecz” odpowiada preferowanemu dotychczas w orzecznictwie – na co zwrócono powyżej uwagę – podejściu interpretacyjnego do tego przepisu. Trudno znaleźć argumenty, które wskazywałyby na zasadność odstąpienia od powoływania się na cel art. 15 § 1 k.s.h. i bazowania wyłącznie na wynikach wykładni literalnej tego przepisu.

W świetle powyższego, aktualne staje się pytanie, czy w sytuacji, gdy spółka kapitałowa udziela poręczenia za dług małżonka, pozostającego z członkiem zarządu tej spółki w ustroju wspólności ustawowej, rzeczywistym beneficjentem zawartej umowy jest funkcjonariusz spółki.

Od razu należy podkreślić, że w okolicznościach sprawy nie ma znaczenia fakt, że małżonkowie wspólnie zaciągnęli zobowiązanie, co w świetle art. 370 k.c., mogłoby sugerować ich solidarną odpowiedzialność. Przypomnieć bowiem trzeba, że małżonkowie są odpowiedzialni solidarnie tylko za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny (art. 30 § 1 k.r.o.).

W związku z tym zastosowanie znajdzie art. 41 § 1 k.r.o., zgodnie z którym jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że małżonkowie D. pozostający w ustroju wspólności ustawowej, wspólnie zaciągnęli zobowiązanie, a zatem niejako wzajemnie wyrazili zgodę na zaciągnięcie zobowiązania przez współmałżonka. W rezultacie, wierzyciel będzie mógł żądać zaspokojenia z majątków osobistych małżonków oraz z ich majątku wspólnego. Wobec tego, poręczenie udzielone przez spółkę dotyczy odpowiedzialności I.D. zarówno z jej majątku osobistego, jak i z majątku wspólnego. Zatem, skoro poręczenie obejmuje swoim zakresem również majątek wspólny małżonków D., to niewątpliwie ma to wpływ na sytuację prawną J.D. W rezultacie, stał się on rzeczywistym beneficjentem zawartej umowy poręczenia (w przedstawionym powyżej rozumieniu), będąc jednocześnie funkcjonariuszem spółki, która tego poręczenia udzieliła. W takiej sytuacji, zgodnie z art. 15 § 1 k.s.h., zawarcie przez spółkę akcyjną rzeczonyj umowy poręczenia, wymagało zgody walnego zgromadzenia.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).